

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Вонсович С.Г.,
*професор кафедри політології та філософії,
доктор політичних наук, професор,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

ЕВОЛЮЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ: МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ

Якщо інформаційна війна являє собою **тривалий процес** використання інформації для досягнення політичної, економічної або військової переваги, що охоплює широкі масштаби та різні сфери діяльності, то інформаційну агресію, можна вважати **окремим елементом або етапом** інформаційної війни. Під цим терміном розуміються конкретні, часто **незаконні та локальні дії**, спрямовані на нанесення шкоди противнику в інформаційній сфері.

Серед інструментарію інформаційної агресії є повідомлення. Відповідно, від якості побудови повідомлення залежить його маніпулятивна ефективність. Отже, провідним завданням суб'єкта інформаційної агресії насамперед є відповідне кодування повідомлення. Тобто, на перший план виходить інтелектуальний інструментарій, оскільки немає універсальних та однозначних механізмів створення необхідного в конкретній аудиторії та в конкретний проміжок часу контенту. У контексті гібридної агресії присутній чинник боротьби між іміджем кожної сторони, що бере в ній участь. Війна іміджів - це війна різних цінностей та категорій буття. Вона має на меті створення альтернативної реальності. Ця реальність покликана змінювати ціннісні орієнтири населення, пропагує йому інший сенс буття. За цього можна виокремити різноплановість перебігу темпоральності агресії рф – стратегічну і тактичну. Стратегічна полягає у відновленні рф як рівноправного геополітичного партнера США і Китаю, в тактична – у «розхитуванні» членів

ЄС аж до його ліквідації за рахунок внутрішнього «сепаратизму» колишніх країн варшавського блоку та економічної співдружності, враховуючи підготовленість РФ до інфоагресії за рахунок актуалізації в цьому процесі організаційних, корупційних, лобістських, фінансових та інших ресурсів.. Основною загрозою застосування методів інформаційної агресії слід визнати те, що «країна-мета» усвідомлює негативний вплив досить пізно. Окрім того, сучасне інформаційне протиборство зорієнтоване насамперед на формування сфальшованої реальності, своєрідного симулякру. Відповідно метою інформаційної агресії є послаблення моральних і матеріальних сил супротивника та посилення власних. Основним «інструментом» реалізації вказаного є маніпулювання масовою свідомістю завдяки залученню в соціальне середовище штучно сконструйованих уявлень для дезорієнтації та дезінформації мас, послаблення їх переконань, трансформація і включення страху перед образом ворога, а протилежній стороні - формування ілюзії власної могутності.

Особливостями, які властиві інформаційній агресії, є: об'єктом впливу є масова свідомість супротивника, а отже, під час її реалізації враховують колективні особливості великих груп людей та видові ознаки людської свідомості. Відповідно, цільовий інформаційний вплив на окрему особистість або незначне коло осіб інформаційною агресією вважати не можна; під час інформаційної агресії об'єкту впливу нав'язують чужі йому цілі та прагнення, досягнення яких завдає шкоди йому самому; нав'язування емоційного сприйняття фактів, спотворення чи подання їх з метою впливу на поведінку супротивника у негативному плані. У тому ж дусі РФ побудовані для західної еліти схеми залякування: фінансовий підкуп/політична корупція (феномен Шредера), ядерний шантаж, втрата доходів західного бізнесу, хвилі міграції внаслідок можливої дезінтеграції РФ, посилення тероризму та криміналу тощо.

Примітно, що у західній науковій літературі інформаційна агресія РФ розглядається як багатоаспектне явище. Наприклад, Дж. К'єра досліджує роль пропаганди та маніпуляцій у формуванні громадської думки через медіа та соціальні платформи [1]; [2, р. 287]. Він робить акцент на тому, як авторитарні

режими використовують інформаційні інструменти для посилення контролю над суспільством. Важливе місце займає дослідження феномену «deepfake» та автоматизованого поширення дезінформації через бот-мережі, що аналізуються, зокрема, у роботах Р. Спіра [3, р. 35]. Р.Спіра зауважує, що швидке поширення технологій вимагає постійного оновлення інструментів захисту інформаційного простору. Західні дослідники вирізняють два явища: запобігання (превенція) інформаційній агресії та активна протидія їй.

Серед інструментів рефлексивного управління, що застосовується РФ, є дезінформація. Громадська думка є лише однією (не завжди головною) метою дезінформації, оскільки більшість дезінформаційних ігор призначена для маніпулювання елітами і не визначається публічністю. Попри те, що маніпулювання елітами залишається більш важливою ціллю дезінформації, роль ЗМІ в такому маніпулюванні з часів Холодної війни суттєво зросла. Медіареальність, яка часто не ґрунтується на фактах та аналітиці, підмінює доповіді урядових структур та навіть спеціальних служб. За сучасного інформаційного перевантаження. За цього навіть посадові особи (члени національних урядів та парламентів), що ухвалюють політичні рішення, часто не мають можливості глибоко розбиратися в експертному аналізі тих чи інших процесів, керуючись оцінками, що сформовані ЗМІ. Це стосується, зокрема, ухвалення рішень у дуже спеціальних сферах національної безпеки та оборони, зовнішніх відносин, економіки, енергетики, охорони здоров'я, соціальної політики тощо. Під час визначення ролі ЗМІ як інструментів гібридної агресії варто усвідомлювати, що для здійснення прихованого впливу, впливу на ворожу або скептичну щодо РФ аудиторію засоби офіційної кремлівської пропаганди («Russia Today», «Sputnik», державні та відкрито лояльні телеканали тощо) не є ефективними. Отже, головним знаряддям є можливість розміщувати матеріали в об'єктивних та популярних ЗМІ країн Заходу. Проте активні заходи не обмежуються розміщенням маніпулятивних матеріалів у ЗМІ, а передбачають створення маніпулятивних подій, які надалі сприймаються оглядачами як природні. Головними шляхами поширення недостовірної інформації в умовах

війни є соціальні мережі; підроблені акаунти відомих людей, політиків, телерадіомовні канали; особисті повідомлення або в групах Viber, WhatsApp, Telegram та інших месенджерів. У сфері застосування засобів у міжнародному контексті нового, оновленого змісту набуває використання чуток - недостовірних повідомлень, які мають різноманітну комунікативну форму. Миттєва швидкість передачі повідомлень у мережі, максимальна анонімність інтернет-спілкування стали гарним живильним середовищем для поширення чуток. Порівняно зі звичайними чутками, інтернет-чутки передаються миттєво та швидко охоплюють гігантську аудиторію, впливаючи на свідомість та поведінку громадян. Науково-технічний прогрес своєрідно оновив чутки як комунікативне джерело. Особливою є проблема поширення фейків, - сфабрикованої брехливої інформації. Фейк-клікбейт відрізняється від інших «сенсацією», «шоком», заголовок не відповідає тексту повідомлення. З метою інтенсивного просування фейків працюють ботоферми та «фабрики Інтернет-тролів». Широко використовується практика формування фейкових громадських організацій, проникнення російської агентури в партійні структури різного спектру поглядів: від ліво-ліберальних до право-націоналістичних, які в потрібний час активізуються за сигналами з Москви. Найчастіше у міжнародному середовищі РФ застосовує наративи з метою дискредитації опонента. Багаторічна російська практика проникнення в інформаційний простір Заходу через своїх журналістів, вербування експертів, створення та закріплення своїх інформаційних мереж дозволяє Кремлю впливати на свідомість широких верств населення у потрібному йому напрямі й, користуючись можливостями демократії, досягати власних стратегічних цілей. За допомогою керованих західних медіа, власних численних агентів впливу, через залучення т. зв. «корисних ідіотів», які користуються популярністю у західному інформаційному просторі, Кремль нав'язує європейському суспільству власну риторику та потрібні йому наративи з викривленою оцінкою поточних подій і процесів. Проведення операцій під фальшивим прапором (false flag operations) вважається найбільш ефективним засобом дії російських спецслужб, оскільки тут російські

інтереси приховані під уявними інтересами європейських країн. Російській слід простежується в демонстраціях «жовтих жилетів» у Франції, проведенні референдуму щодо українського питання у Нідерландах, спробі державного перевороту в Чорногорії, стимулюванні виходу Великої Британії з ЄС, активізації сепаратистського руху в Каталонії тощо. Кремль підтримує всі процеси та політичні сили, що сприяють створенню «керованого хаосу», не гребуючи відвертою дезінформацією та брехнею. Проросійське лобі, створене й серед італійських політиків, як правих («Ліга» Сальвіні, «Форца Італія» Берлусконі), так і лівих («Рух 5 зірок»); потужне російське лобі у Раді Європи тощо. Також варто відзначити сугестивні впливи російської пропаганди, які прагматично орієнтовані на дезінтеграцію комунікацій, примітивізацію дійсності; концептуалізацію брехні, створення фейкових, симулякрних реальностей; створення дискурсів і образів, які дезорієнтують цільові аудиторії, викривлюють їхнє сприйняття реальності; нівелювання національних концептуальних картин світу, підміну їх ідеєю «руського мира»; зміну форм самовизначення (національного, релігійного, ціннісного), концептуальну дезорієнтацію.

Таким чином, наведені факти і смислові позиції засвідчують еволюцію інформаційної агресії РФ у зовнішньому, міжнародному форматі, а також те, що інформаційна агресія не тільки прив'язана до воєнних дій, а діє як під час війни так і за її відсутності.

Список використаної літератури:

1. Kiera, J. (2022). *Information warfare as a foreign policy tool of the Russian Federation. No Limits*, 2(6), 30–31.
2. Stumbrus, V. (2024). *Some elements of defining information warfare. Public Security and Public Order*, 35, 284–295.
3. Szpyra, R. (2020). *Russian information offensive in the international relations. Security and Defence Quarterly*, 30, 31–47.